

"Ene'nin mâhiyeti mevhûmedir. Rububiyeti hayalîdir. Vücudu bir şeye hâmil olamaz. Ancak mizânülhararet gibi, Vâcibü'l-Vücudun rububiyetine âit sıfât-ı mutlaka-i muhitayı bilmek için bir mizan vazifesini görüyor."
İzahı?

"Ene'nin mahiyeti mevhumedir, rububiyeti hayalîdir. Vücudu bir şeye hâmil olamaz. Ancak mizanü'l-hararet gibi Vâcibü'l-Vücud'un rububiyetine ait sıfât-ı mutlaka-i muhitayı bilmek için bir mizan vazifesini görüyor."(1)

"Ene'nin mahiyeti mevhumedir, rububiyeti hayalîdir. Vücudu bir şeye hâmil olamaz."

Mevhum kelimesini şöyle değerlendirmek gerekiyor: İnsanın varlığı vehim değildir, ama o varlığa sahip çıkması vehimdir. Yani, insanın bedeni mevcuttur, vehim değildir; ama **"benim bedenim"** diyerek ona sahip çıkması vehimdir.

"Bahçemde şu kadar meyve yetiştirdim." diyen bir kişinin, toprağı, suyu, ziyayı terbiye ederek meyve haline getirmediğı malumdur. Bu rububiyet hayalidir, **vehmîdir**. O meyveyi terbiye eden ancak bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'tır.

"Vücudu bir şeye hâmil olamaz." cümlesi, insanın yaptığı işlerde hissesinin çok cüzi olduğunu ders verir. **Bir elin kalkıp inmesi için binlerce kimyevi reaksiyon gerekmektedir.** Bu reaksiyonları yapan o şahıs değildir. **"Elimi kaldırdım."** diyen kişinin bu sözü vehmi ve hayalidir. Elin kaldırılması fiilini yaratan Allah'tır, ancak bu yaratmasına kulun cüz'i iradesini şart kıldığından, kul elini kaldırmaya niyet etmedikçe eli yerinden hareket etmez.

[Kader Risalesinde](#) etraflıca tahlil edildiğı gibi, kulun elinde sadece bir fiile meyil (*yahut o meyilde tasarruf*) vardır. Bundan ötesi hep Allah'ın yaratmasıylaadır.

"Ancak mizan-ül hararet gibi, Vâcib-ül Vücud'un rububiyetine ait sıfât-ı mutlaka-i muhitayı bilmek için bir mizan vazifesini görüyor."

Mizanü'l-hararet, sıcaklığı ölçen alet, termometre demektir.

Enenin İlahi sıfatları bildirmesi, termometrenin hava sıcaklığını göstermesine

benzetilmiştir. İnsan kendi sınırlı kuvvetini ölçü olarak Allah'ın sıfatlarının sonsuz olduğunu, kendi cüz'i iradesini ölçü olarak Allah'ın iradesinin külli olduğunu anlayabilir.

İnsana bu cüz'i sıfatlar verilmeseydi **Hâlık**'ının sonsuz sıfatlarını bilmesi mümkün olmazdı.

Anneden doğma kör bir adama, "**Görme denilince ne anlıyorsun?**" diye sormuşlar.

Adam şu enteresan cevabı vermiş:

Siz "**falanca geliyor**" diyorsunuz, ben hayret ediyorum ki ne biliyorlar?

Cenâb-ı Hak bize kudret vermeseydi, O'nun **Kadir** olduğunu bilemezdik. İrade vermeseydi irade sıfatını, işitme vermeseydi işitme sıfatını bilemezdik.

İnsan marifet için yaratıldığından, İlahi sıfatları ve şuunatı bilmekte bize vahid-i kıyasî olacak kadar, sıfatlar ve şuunat verilmiştir. Bunlarla Allah'ın sıfatlarını ve şuunatını biliriz. Ancak, şunu da hiçbir zaman unutmuyoruz:

Ruhumuz mahluk olduğu gibi ondaki sıfatlar da kabiliyetler de mahlukturlar. Bir mahlukun zatı Cenâb-ı Hakk'ın zatına benzemediği gibi, sıfatları da O'nun mukaddes sıfatlarına benzemez. İnsanın da mahluk olan sıfatları ve kabiliyetleri **Halık**'ın sıfatlarına ve şuunatına hiçbir cihetle benzemezler.

(1) bk. [Mesnevi-i Nuriye, Şemme.](#)